

KARÁSZI ISTVÁN

HORT KÖZSÉG LAKÓINAK FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA ÉS ISKOLAI VÉGZETTSÉGE

ABSTRACT: (*The occupational structure and school qualification of the population of Hort*) The transformation of Hungarian society accelerated the migration of the population. In this country several branch of industries came to a crisis and this caused that in some places the unemployment has increased considerably. From these places the migration has increased considerably as well. In the region of Hort the decreasing of the population is considerable for long time. However this village is an exception. This caused several things, for instance: good traffic location, the growing of various vegetables that provides secure job for the inhabitants. In addition the local government provides a lot of support for education and culture. The school qualification of the population better than the national average. The 73% of the population – among the women – finished their studies – the 8 class at least – at a primary school. Among the men this value is higher a bit (81%). These values are higher at Hort than the national average. The national average was 70% in 1992 among the men and the women as well. The relatively high qualification helps to the unemployed to change their trades.

A népesség belső vándorlása általában mindig gazdasági okokra vezethető vissza. Az általam vizsgált község egy olyan területen található, ahol már jó ideje állandósult a népesség fogyása. Ezt megerősítik a legfrissebb statisztikai adatok is, melyek Heves megyéről rendelkezésre állnak. Azonban egy megyén belül is lehetne az

átlagtól akár jelentősen eltérő vidékek, települések. Hort tulajdonképpen ilyen kivétel, tekintve hogy a lakosság száma itt majdnem állandósult, főképpen a beköltözők révén. A falu lélekszáma jelenleg 3956 fő, így a lakosság száma alapján a nagy falvak közé sorolható. Hort jó forgalmi fekvésű területen helyezkedik el, hisz a 3-as számú főútvonal kettészeli, ezen kívül a vasút és az M 3-as autópálya is érinti. Közelében két nagyobb város is található, Gyöngyös és Hatvan. Ez utóbbi, mivel alig 8 km-re fekszik igen erős szálakkal köti magához e főleg még mezőgazdasággal foglalkozó települést.

Egy kérdőíves felmérés adataira támaszkodva, (Lásd a cikk végén) melyet ez év elején végeztem az egész községre kiterjedően, szeretném felvázolni az eddigi eredmények alapján az itt élők foglalkozási megoszlását, mely értelmezéséhez jó támpontot szolgáltat a lakosok iskolai végzettségét mutató vizsgálati eredmény sor.

Egy település, térség vagy ország életereje nemcsak polgárainak számában, hanem szellemi erejében, műveltségében is rejlik. Ez utóbbi alapfeltétele az írni, olvasni tudás. Sajnos ez még ma is aktuális probléma. Az 1920-as adatok alapján Magyarország népességének mintegy 30%-a még az elemi iskola 4 osztályát sem végezte el. Ez az arány 1940-re némiképp javult, tekintve, hogy 20%-ra csökkent. Napjainkban országos szinten pedig a 6%-ot sem éri el. Ebben a tekintetben Hort jó helyzetben van, hisz ez az érték 3% alatt marad. Jelentős fejlődés országos szinten a 8 osztályos általános iskolát végzettek számában mutatkozik. 1920-ban ez az arány alig 5%-ot tett ki, mely 1960-ra 33%-ra emelkedett, s napjainkban 70% körül alakul. A felmérési adataim alapján Horton látszólag sokkal rosszabb a helyzet, igaz az adatok a 18 évnél idősebb korosztályra vonatkoznak. A nők esetében valamivel jobb a helyzet, mert közülük 34%, míg a férfiaknál csupán 29%-nak van csak általános iskolai végzettsége. Ha az ettől magasabb végzettséggel is rendelkezőket is hozzáadjuk az előbb említett értékekhez, már igen kedvező a kép, tekintve, hogy a nőknél így 73%, a férfiaknál pedig 81% a reális érték, ami ismét az országos átlagot meghaladó. Ha az érettségizettek számát vizsgáljuk, még pozitív a kép, de a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (5%) már alatta marad az országos értéknek. Ennek fő oka a rossz elhelyezkedési lehetőségben keresendő. Bizonyítja ezt az a tény, hogy a felsőoktatásban tanulók létszáma még az országos átlag körül alakul.

Jelentősen eltér egymástól a különböző korúak és neműek iskolai végzettség szerinti megoszlása (1. táblázat). Szerencsére a nők iskolai végzettségi színvonalában mutatkozó lemaradás az utóbbi években csökkent. Az idősebb korosztálynál még mindig szembe-
szökően alacsony az iskolázottság foka.

A gazdasági élet szerkezetének módosulása következtében mélyrehatóan megváltoztak és változnak most is a foglalkozási viszonyok. Az 50-es évek óta nagyarányú társadalmi – foglalkozási átrétegződés zajlott le. Kezdetben elsősorban az ipari munkásság létszámában következett be ugrásszerűen nagy emelkedés főként a parasztság rovására, de jelentős volt a növekedési ütem a szellemi dolgozók, kutatók, mérnökök, pedagógusok és az egészségügyben dolgozók körében is. Napjainkban a kereskedők, a szolgáltatásban résztvevők illetve a vállalkozási szférában dolgozók száma nő rohamosan. Ezek a tendenciák az általam vizsgált településen jól érzékelhetők.

Megnőtt a népesség mobilitása is.

Az iskolai végzettség és a munkavállalási lehetőség egy adott térségben behatárolja az ott élők foglalkozását és jövedelmi viszonyait is. Így jól értelmezhető a II. és a III. táblázat különbözősége a férfiak és a nők esetében. Nem véletlen, hogy a nőknél magasabb sőt duplája a betanított és segédmunkások száma, mint a férfiaknál. Ez az iskolai végzettség miatt alakult ki így, de nem csekély szerepe volt annak a ténynek sem, hogy a nők lakóhelyi kötődése résszint a családi kötelezettségek miatt is erősebb, így a falutól távolabb fekvő munkát kevésbé vállalhatnak.

A férfiak mozgékonyasága nagyobb ezért az ingázók száma is itt a magasabb. Mindkét nemnél viszonylag alacsony azoknak a száma, akik jelenlegi szakmájukban már hosszú ideje, megszakítás nélkül dolgoznak. Azonban a férfiaknál mégis magasabb a foglalkozásukhoz hű dolgozók aránya, pl. a 15 évnél régebben azonos foglalkozást űzők aránya a nőknél csaknem 50 %-kal kevesebb, mint a férfiaknál (IV. táblázat).

A gazdaság szerkezetének megváltozása miatt már most is jelentős változások tapasztalhatók az ország népességének foglalkozási szerkezetében, s ez Horton is jól érzékelhető. Fokozatosan nő a vállalkozók, kereskedők, dinnyések száma, eddig főként a munkások rovására.

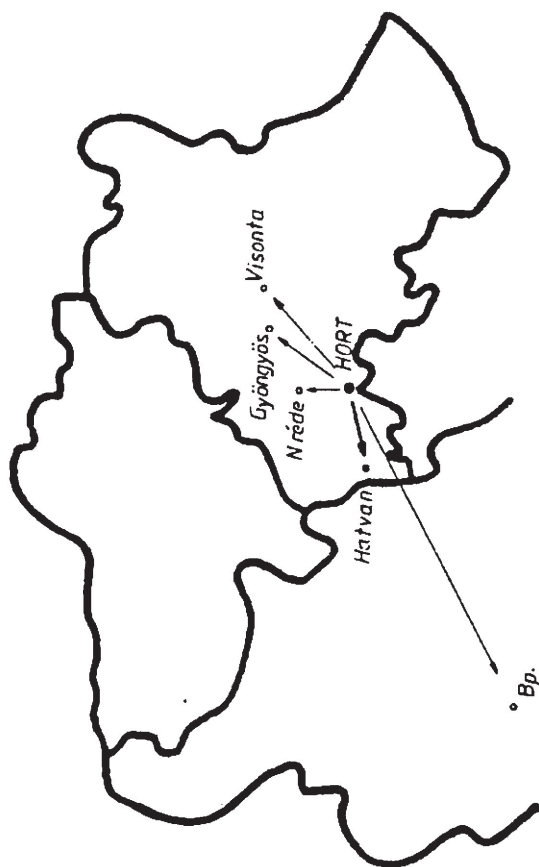
A község nem képes a munkaképes korú lakosság foglalkoztatására, még annak ellenére sem, hogy viszonylag sok üzem működik a faluban. Ezek közül a legnagyobbak: DEKO hatvani konzervgyárának léüzeme, a MEZŐGÉP üzemegysége, a TIGÁZ palackozóüzeme, egy gombkészítő üzem és egy varroda. Emellett, egy még ma is jól működő termelőszövetkezet is sok embernek biztosít munkahelyet. Sok ember kényszerül más településeken munkát vállalni, tekintve, hogy a horti üzemek sok ecsédi és csányi, de még gyöngyösi és hatvani dolgozót is alkalmaznak. Így a lakosság alig negyede talál csak helyben munkát. A munkahelyek megoszlását az V. és VI. táblázat tartalmazza. A legközelebbi város Hatvan a népesség jó 10%-ának biztosít munkát, ugyanakkor a jóval nagyobb lélekszámú és alig távolabb fekvő Gyöngyös csak mintegy 3%-nak.

A férfiak esetében a visontai külfejtéses Thorez bányaüzem és Budapest biztosít nagyobb arányban, (5%) munkahelyet, ahogy ez a III. táblázatból jól kitűnik.

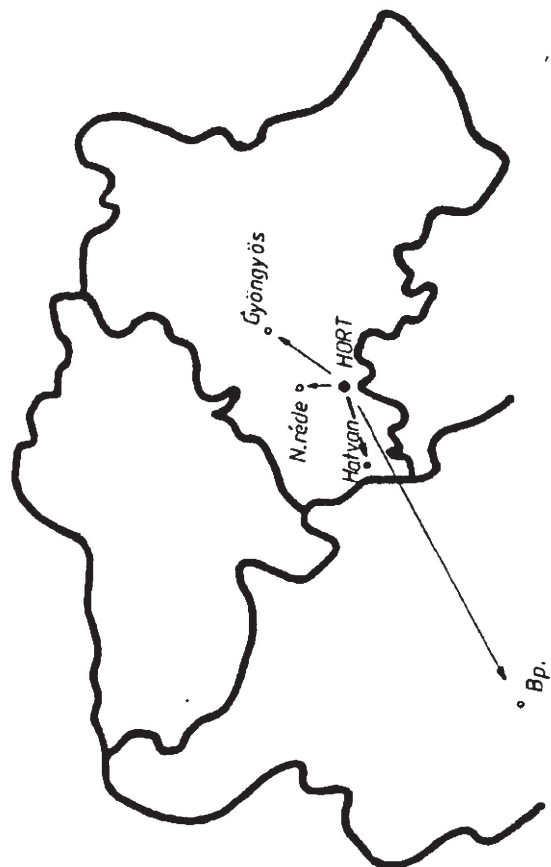
Sajnos a munkanélküliek aránya a 18 évnél idősebb korosztály esetében mindkét nemnél egyaránt meghaladta a 7%-ot, s egyenletesen nő. Legsúlyosabb a helyzet a csak 1-8 osztályt végzettek számára. Az elhelyezkedési lehetőségük esélye minimális. Az arányuk is a legmagasabb a munkanélküliek között, a nőknél 66% a férfiaknál 54%. De a szakmunkásoknál sem sokkal jobb a helyzet. Sok szakma már nem keresett, egyrészt a szűkülő ipari és mezőgazdasági termelés miatt, másrészt nem "korszerű", ahogy a munkaközvetítő irodákban fogalmazznak. Csak néhányat említve közülük: esztergályos, marós, mezőgazdasági gépszerelő, nehézgéplakatos stb. A nők esetében 24%-a, a férfiaknak 35%-a, a munkanélkülieknek ilyen vagy ehhez hasonló szakmával rendelkezik, és kb. 10% szakközépiskolát vagy gimnáziumot végzett.

Összességében ez a probléma közel 250 főt érint a faluban, s a számuk csak egyre nő.

Az aktív kereső férfiak ingázási megoszlása

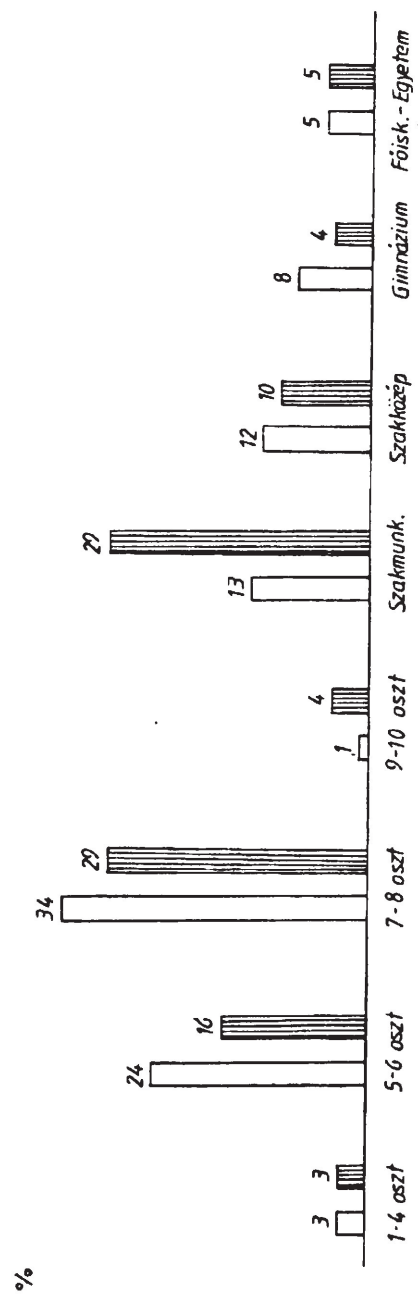

Az aktív kereső nők ingázási megoszlása

A lakosság iskolai végzettségének megoszlása

□ nők ▤ férfiak

I. táblázat

A felnőtt lakosság végzettség szerinti százalékos megoszlása

Végzettség	Nők	Férfiak	Átlag
1-4 oszt	3	3	3
5-6 oszt	24	16	20
7-8 oszt.	34	29	32
9-10 oszt.	1	5	2
Szakm.	13	29	21
Szakk.	12	10	11
Gimn.	8	4	6
Főisk., egy.	5	5	5

II. táblázat

A női lakosság foglalkozás szerinti százalékos megoszlása

Foglalkozás	%
Betanított és segédmunkás	22
Előadó és adminisztrátor	14
Magángazda	10
Tsz. tag	9
Pedagógus	8
Ápolónő	6
Bolti eladó	6
Konyhai dolgozó	4
Takarító	4
Egyéb	17

III. táblázat

A férfi lakosság foglalkozás szerinti százalékos megoszlása

Foglalkozás	%
Gépkocsivezető	14
Betanított és segédmunkás	13
Lakatos	12
Magángazda	10
Középvezető	8
Egyéb	7
Tsz. tag	6
Villanyszerelő	5
Kőműves	4
Hegesztő	4
Nehézgép-kezelő	3
Vasutas	3
Esztergályos	3
Pedagógus	2
Autószerelő	2

IV. táblázat

A szakmában eltöltött idő évek szerinti alakulása

Eltöltött évek	Nők	Férfiak
1–5 év	33 %	28 %
6–10 év	21 %	23 %
11–15 év	17 %	7 %
16–20 év	8 %	12 %
21–25 év	12 %	14 %
26–30 év	5 %	9 %
31–35 év	3 %	4 %
36–40 év	1 %	3 %
41–45 év	0 %	2 %

V. táblázat

A nők munkahelyenkénti százalékos megoszlása

Munkahelyek	%
Nyugdíjas	34
Egyéb	16
Hort Mgtsz	9
Háztartásbeli	8
Munkanélküli	7
Kisvállalkozó	4
Hort TIGÁZ telepe	4
Hort MEZŐGÉP	3
Hort iskola, óvoda	3
GYES	3
Hort ÁFÉSZ	2
Hatvan konzervgyár	2
Hatvan kórház	2
Hort önkormányzat	1
Tanuló	1
Hort orvosi rendelő	1

VI. táblázat

A férfiak munkahelyenkénti százalékos megoszlása

Munkahelyek	%
Nyugdíjas	31
Egyéb	17
Hort Mgtsz és dinnyés	16
Hort MEZŐGÉP	7
Munkanélküli	7
Visonta bányáüzem	4
Kisvállalkozó	4
Hatvan konzervgyár	2
Hort TIGÁZ telepe	2
Hatvan VOLÁN	2
MÁV	2
Hatvan cukorgyár	2
MEGAMORV	1
Hort önkormányzat	1
Tanuló	1
Hort ÁFÉSZ	1

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Mészáros Rezső: Kistelepülések térkapcsolatai. Akadémiai doktori értekezés
- Bernáth–Bora–Kalász–Kollarik–Matheika: Magyarország gazdaságföldrajza. Kossuth Kiadó 1986.
- Csatári Bálint–Gödör Zsuzsanna: A falusi települések térkapcsolatainak néhány jellemző összefüggése Szolnok megyei példákon. Alföldi tanulmányok 1987.
- Enyedi György: Falvaink sorsa. Magvető kiadó Bp. 1980.
- Enyedi György: A falusi életkörülmények területi típusai Magyarországon. Földrajzi Értesítő XXVI. 67–86 pp.
- Bodnár László: A terület- és településfejlesztés földrajzi alapjai Heves megyében